

az író az esélyt, hogy valaha majd megtalálják a teljesség örömet.

Kimeletlen és kitűnő könyv *A történet vége*. A történelem megadott pontján, a világnak egy kis kiszögellésében

MOZART-LEMEZEK

Fischer Annie lemezei sajnos oly ritkán kerülnek kezünkbe, hogy egy-egy régi felvételének stereo változatban való újramegjelentése is ünnepnapnak számít. Így történt ez most is, amikor a Magyar Hanglemezzgyártó Vállalat újra kiadta azt a Mozart-lemezét, melyen Lukács Ervin vezényletével, a Budapest Szimfonikus Zenekar közreműködésével egy Mozart-zongoraversenyt és rondót ad elő.* Fischer Annie játéka kapcsán teljesen fölösleges volna ismétlésekbe bocsátkozni, megismételni azokat az elragadtatott méltatásokat, melyek végigkísérték pályáján. Amikor 1933-ban megnyerte a budapesti Liszt-versenyt, még akadtak kritikusok, akik kétségbe vonták a zsűri döntésének jogos voltát. A művész azonban évről évre magasabbra emelkedett pályáján, míg nem a világ egyik legnagyobb zongoristája lett, azok közül, akik mindig súlyt adnak fellépüknek, s minden egyes alkalommal a remekművek addig ismeretlen, vagy homályban maradt részleteiségeit tudják fölmutatni.

Mozart zongoraversenyei megszámlálhatatlanul sok felvételben hozzáférhetők ma már. De aki Fischer Annie előadásában hallgatja meg a d-moll zongoraversenyt, az sok ponton érzi úgy, mintha ismeretlen remekművet hallana. Nincs ebben a tolmácsolásban egyetlen fölösleges mozzanat, egyetlen értelmetlen, alaposan végig nem elemzett hang sem. Minden hangsúly a helyére kerül, a tempók ideálisak, s a nyugodt, kiegyensúlyozott előadás egyszeriben megérezte a hallgatóval, mit is jelentett a zenei klasszicizmus csodálatos mozarti betetőzése.

Még a legnagyobb zongoraművészek is sokszor sólnak a Mozart-játék különös nehézségeiről. Ezek a technikai vonatkozásban talán nem is oly bonyolult darabok egyszeriben megfakulnak, érdektelenné válnak, ha az előadóművész bilentése nem elég érzékeny, ha nem úgy követik egymást a hangok, mintha

játszódik, de mert igazi író írta, benne feszül egész korunk forrongó ellentmondásaival, megoldásra váró kérdéseivel és örök emberi reménységeivel.

SÍKI GÉZA

gyöngyszemek peregnének. Fischer Annie játéka ilyen vonatkozásban is igazi élmény, s csak örülni lehet, hogy a kíséretét ellátó zenekar — hála Lukács Ervin irányításának — ugyancsak az ő előadásának színvonalára emelkedett. Így ez a lemez a magyar lemezzgyártásnak méltó büszkesége lehet a világ előtt is, s értékét még a meghökentően giccses lemezborító sem csökkentheti.

Ha Fischer Annie ritka vendége a hangversenydobogóknak és a lemezzgyártó termeinek, a Liszt Ferenc Kamarazenekar — szerencsére — annál többször fordul meg ott. Ezúttal Mozart műveiből vettek föl egy csokorra valót,** mégpedig karmester nélkül, a nagy kamaragyűttesek, például az I Musici di Roma példáját követve. Nemcsak a vállalkozás emlékeztet a kitűnő olasz együttesre, hanem a megvalósítás rendkívül dinamikus, szuggesztív módja is. A Liszt Ferenc Kamarazenekar az évek múltán sem veszített fiatalos lendületéből, most is ugyanolyan bővérűen, jókedvvel, az álmos rutin minden árnyalata nélkül játsszanak tagjai, mint az indulás ma már legendás esztendeiben. Rendkívül nagy kár, hogy a Mozart-játéknál e nélkülözhetetlen erényekről ezúttal nem nyerhetünk kellő képet, mert a lemez technikai színvonala meglehetősen — hogy finoman szóljunk — egyenetlen.

Pedig hát a Kis éji zene vagy a ragyogó humorú Falusi muzsikások című zenei tréfa igazán megérdemelte volna, hogy nagyobb gondtal készüljön a kitűnő tolmácsolás végső kivitelezése. Hisz önmagában véve is van abban merészesség, hogy a már-már elcsépelet, slággerré vált darabokat az aránylag fiatal együttes lemezre játszotta, annak az embernek a gesztusával, aki mindig érez magában elegendő erőt, hogy újat tudjon mondani a régi dolgokról. A Liszt Ferenc Kamarazenekar előadásának egyik legfőbb eréje éppen az, hogy váratlan merészséggel ragyogtatja fel az elcsépeletnek hitt műveket, abban a biz-

* Mozart: d-moll zongoraverseny; D-dúr zongorarondó (Hungaroton, SLPX 11898)

** Mozart: Kis éji zene; Serenata notturna; Falusi muzsikások; Öt kontratánc (Hungaroton, SLPX 11892)

tos tudatban, hogy azok akkor is remekművek, ha oly sok közepes, rutinos tolmácsolásukat hallhattuk is az évek folyamán.

Kiegyenlített, telt az együttes hangzása, bár érezhetően az első hegedű „húz”, de aki gyakran hallhatja őket hangversenyteremben, természetesnek veszi, hogy a kitűnő Rolla János diktálja a tempót a többieknek, akik között

talán akadnak nála kisebb formátumú művészek is, játékuik fegyelme és a művek alázatos és pontos értelmezése mégis mindenkor kivételes élménnyel ajándékozhatja meg hallgatójukat. Csak isméltelhetjük: kár, hogy ez az élmény ezúttal — nem az együttes hibájából — elmaradt.

(R. L.)

A ZENEI STÍLUSELEMZÉS ÚTJAI

A Bárdos Lajos 75. születésnapja alkalmából tartott zenetudományi konferencia anyagát önálló könyvben is megjelentette a Zeneműkiadó.* Kétségtelen, hogy a tanulmányok nagy része inkább a szakemberek számára készült, mégis a nem hozzáértő is izgalommal és tanulsággal követi nyomon azt a folyamatot, ahogy — részben éppen Bárdos Lajos ösztönző példája nyomán — a zenei stíluselemzés különböző módszerei egységre szerveződnek. Ahogy korunk irodalomtörténeti kutatásait új irányba indította a megújuló elmélet, ugyanúgy vált a zenei stíluselemzés hatékony ösztönzőjévé és segítőjévé a zeneelmélet.

A kötet egyik legérdekesebb, legtanulmányosabb írása Földes Imre tollából „A Dies irae dallam”-ról szól. A valószínűleg a tizenharmadik század első felében keletkezett költemény dallama későbbi keletű. „Annak az öt sequentiának egyike — írja a szerző —, amelyeknek a XVI. századi gregorián reform helyet adott a liturgiában.” Ezt a „zseniális” művet elemzi hallatlan elméleti apparátussal a tanulmányíró. Idézzük végső következtetését, mely a köznapi halandók számára is világos és egyértelmű: „A Dies irae dallamban a variatív formálás kiegészül a visszatérésekkel operáló íves építkezéssel, a recitativ melodika a dalszerű felé hajlik. A dinamikus gondolkodás legyőzi a statikusait; heliocentrikus világkép a geocentrikusait. Legfőbb bizonyága ennek a kóda, amelyet az alapdallam ismétlései során szerzett lendület repít ki legyőzve annak gravitációját.”

Izgalmas felfedezéseket kínál Kecske-méti István tanulmánya: „Európai hatások Bertha Sándor zongoradarabjaiban”. Bertha Sándor 1843-ban született. Tizenkilenc éves korában — miután előbb a piaristáknál, majd Mosonyinál tanult zenét — külföldre ment, s előbb az akkori Thomas-Kantornál képezte to-

vább magát, aztán Párizsban telepedett le, s onnan csak három alkalommal tért haza, műveinek bemutatására. Ma már korának teljesen elfeledett alakja, a tanulmány szerzőjének mégis igaza volt, amikor feltámasztotta életének tanulságait, mert ő próbálta meg legszívósabban átmenteni és megőrizni a hangversenytermi gyakorlat számára a verbunkost. A kor kisebb művészei őszinte lelkesedéssel igyekeztek e jellegzetesen magyar nemzetinek vélt műformát megmenteni. Bertha Sándor ezenfeül rajongva tisztelte a barokk zenét, s minden törekvése arra irányult, hogy a barokk hangszeres ellenpontot valahogy összeötvozze a népiességgel. (A másodrangú mestereket azóta is hasonló cél vezérli.)

Rendkívül fontos és az anyanyelvi liturgia kérdés-komplexumával kapcsolatban is megszívlelendő gondolatokat vet föl „Prozódia és stílus” című írásában Dobszay László. A prozódiai kutatás feladatait a következőkben összegezi: 1. a kutatásnak arra kell irányulnia, melyek a művészi prozódia feltételei; 2. a mesterműveket újra és újra vizsgálat tárgyává kell tenni abból a szempontból is, milyen prozódiai érvényesülnek bennük; 3. ha nem akarjuk, hogy a prozódia elsőkélyesedjék, nyomatékka rá kell mutatni a klasszikus megoldások sokszínűségére és változatosságára; 4. a prozódiai vizsgálatoknak egy-egy szerző, stílus vagy jelenség elemzésére kell törekedniük.

Míndez így tárgyszerűen, szárazon összefoglalva nem is sejteti, mily nagy a jelentősége és haszna a szerző javaslatainak, illetve kutatási irányának. Itt csak néhány bizonyító példával élhetett, ám ezek fényében is nyilvánvaló, hogy a zenetörténeti kutatásnak fontos területe a szöveg átélésének és kezelésének vizsgálata is, s csak a komplex elemzés segíthet hozzá a mű teljes világának megértéséhez.

(R. L.)

* Zeneelmélet, stíluselemzés (Zeneműkiadó, 1977)